

بررسی سازوکارهای دفاعی کودک از طریق تصویر و روایت داستانی

(قسمت دوم)

مانیا پاک‌پور

در شماره‌ی پیش طرحی از نقد روانکاوانه‌ی لکانی از دیدگاه هویت‌بخشی و قهرمان‌پروری در ادبیات کودک و نوجوان مطرح شد که با تکیه بر مراحل رشد روانی کودک، به بررسی برخی از تئوری‌های روانکاوانه‌ی پایه‌ای فروید و لکان در ارتباط با هویت‌یابی کودک و نوجوان می‌پرداخت. تئوری‌های روانکاوانه‌ی فرویدی با تمرکز بر مراحل مختلف بلوغ جنسی و فکری کودک، در رشد روانی او جنبه‌هایی از آگاهی را برای ما آشکار می‌سازد که در پیوند با ادبیات کودک و نوجوان می‌تواند نقش مفید و سازنده‌ای ایفا کند. هرچند رویکرد روانکاوانه‌ای از این دست، با پیش‌برد نظریات فرویدی و لکانی، مباحث گسترده‌تری را دربر خواهد داشت، ولی جستارهایی از این حیث، شاید در نهایت نقدهای ادبی متکی به روانکاوی را امکان‌پذیرتر و مؤثرتر گردانند. پیش‌تر گفتیم که نگاه روانکاوانه‌ی من و یا روانشناسی خود کودک^۱ در تقابل با قهرمان داستان و همزادپنداری با سوژه‌ی اثر، در فرآیند هویت‌بخشی به کودک، با نوعی سوء شناخت همراه است که کودک را وادار به تقلید از قهرمانان مورد علاقه‌اش می‌کند. آفرینش زره سوژه‌ی لکانی توهمی از تمامیت برای کودک دارد که در نهایت من آرمانی او را شکل می‌دهد. شناخت دیگری در فرآیند خودآگاهی کودک با شکل‌گیری Ego، تصویری همراه با خودشیفتگی به او می‌بخشد که رویاگونه و بی‌نقص است و کاملاً آرزومندانه عمل می‌کند. این آرزومندی در کودک تا آشکارگی حقیقت به کمک زبان تصویر، میل به جستجوی گمشده را در او افزایش می‌دهد که به ژوئیسانس او می‌انجامد. این لذت غیرقابل وصف در تماشای تصویر و خواندن متن به کودک کمک می‌کند تا به یاری امکانات زبان، امر واقع را جستجو و به صورت نمطی نمادین درکش کند.

حال در این مقاله با این پیش‌فرض قصد داریم با رویکردی روان‌درمانانه از طریق تصویر و روایت داستانی، به کمک سازوکارهای دفاعی در تقابل با عوامل اضطراب‌زای بیرونی، مبحثی را بگشاییم تا اولاً تأثیرات مخرب خشم، اضطراب و ترس را در روان کودک دریابیم و ثانیاً تصویر و داستان را به عنوان عامل دفاعی مثبت و کارآمد در هدایت آموزشی روان کودک درک کنیم.

آنا فروید^۲ کوچکترین فرزند فروید، بنیانگذار روانکاوی کودکان و سازوکارهای دفاعی مشارکت در روانشناسی خود، اولین کسی بود که ایده‌هایش را در ارتباط با سازوکارهای دفاعی کودک گسترش داد. او تجربیات خود را در زمینه‌ی روانکاوی کودکان در سال ۱۹۲۳ در وین آغاز کرد و بعدها رئیس انجمن روانکاوی در وین شد و توانست روش‌های مختلفی را برای برخورد با کودکان و درمان آن‌ها به وجود آورد. پژوهش‌هایش در ارتباط با آرزوهای کودکان و درک درماندگی کودک در تقابل با جهان غریزی و دنیای بزرگسال، ناتوانی کودک را آشکار می‌سازد. این درماندگی در کودک سبب بروز اضطراب‌های وحشتناکی می‌شود که بزرگسالان به دلیل سایه افکندن فراموشی بر دوران کودکی نمی‌توانند به یادش آورند.

آنا فروید با تفکیکی عوارض کودکی با بزرگسالی ضمن همراهی خود یا ذهن کودک، امکانی را فراهم می‌آورد که به روشنگری درباره‌ی سازوکارهای دفاعی کودک در کتاب معروف خود «خود و سازوکارهای دفاع» می‌انجامد. توصیف روان‌پویسی، نشانه‌هایی را درباره‌ی اثرات کم و بیش آسیب‌رساننده‌ی جدایی‌ها و اضطراب‌ها در دوران کودکی بیرون می‌کشد که به دوران کودکی بستگی دارد و با واقعیت روانی در بزرگسالی فرق می‌کند. سازوکارهای دفاعی کودک می‌توانند در برابر عوامل اضطراب‌زای بیرونی به گونه‌ای عمل کنند که کودک را از بحران روانی مخرب به سمت جایگزینی با دنیای مجازی بکشاند. دنیای مجازی کودک، صورت آرمانی ابدی به او می‌بخشد که در کاهش مشکلات عمومی او در دوران کودکی مؤثر خواهد بود. روایت داستان و جستجوی تصویری متن توسط کودک، فضایی برای کودک ایجاد می‌کند که روح کودک را وارد دنیای مجازی آرمانی‌اش می‌گرداند. قصه‌گویی و جستجوی تصاویر برای کمک به کودکان در رفع مشکلات عمومی دوران کودکی، با بهره‌گیری از تمثیل و استعاره در روان‌درمانی او بدون شک بسیار نتیجه‌بخش خواهد بود. مشکلات عمومی دوران کودکی

اغلب ریشه در ترس دارند که کاملاً با ناسازگاری کودک با دیگران، پرخاشگری، اضطراب و... در ارتباطاند. می‌دانیم که تأثیرات داستان و قصه بر کودکان، با بهره‌گیری از تمثیل و استعاره در روان‌درمانی کودک با جابجایی امیال سرکوب شده‌ی کودک به دنیای مجازی تصویر و رویا امکانی را به آموزگار و والد می‌دهد تا درماندگی کودک در مقابل جهان غریزی کاهش یابد.

به عنوان مثال: در کتاب «خشم قلمبه»، نوشته و تصویرگری «میری دلانسه» و ترجمه‌ی «محمد مهدی شجاعی»، خشم کودک به صورت توده‌ی قلمبه‌ای در تصویر دیده می‌شود. تصویرگر با نهایت درایت به طور واضح کودک را وادار به ارزیابی و درک خشمی می‌کند که پسر کوچولوی داستان را در بر گرفته است. پسرک که روز بدی را گذرانده وارد خانه می‌شود و در گفتگو با پدر متوجه می‌شود که شام هم باب میلش نیست. در نتیجه پدر از پسر می‌خواهد که به اتاقش در طبقه‌ی بالا برود و وقتی آرام شد برگردد. پسر به اتاقش می‌رود و احساس می‌کند که چیزی از اعماق وجودش بالا و بالاتر می‌آید تا این که خشم او سرازیر می‌شود. موجودی که روی کتاب تصویر شده (خشم) تمام اتاق او را دربر می‌گیرد. خشم تمام اتاق پسر را برهم می‌زند. کودک با همراهی با تصویر داخل کتاب می‌آموزد که چگونه خشم قلمبه‌اش را مهار کند و آن را تبدیل به موجودی کوچک گرداند. او در مرحله‌ی بحران خشم به کمک فانتزی تصویر می‌آموزد که چگونه با جابجایی خشمی که از سرکوب میلی آرزومندانه نشأت گرفته و تغییر و تبدیل آن به چیزی جایگزین و نمادین به آرامش برسد

آنا فروید نیز این جابجایی رفتاری را در کودکان با آوردن مثالی از خشم تکمیل می‌کند. به طور مثال: نفرت و سرکوب خشمی مستقیم از مادری آزاردهنده با توجه خاص کودک به گربه و یا سگ جایگزین می‌شود. این احساس ناراحت‌کننده در کودک با جایگزینی محبت به حیوان با احساس سرکوب شده‌ی درونی آشکار گردیده است و اگر این خشم درونی انگیزه‌های مثبت در کودک نگردد، در آینده حس حقارت، گناه و افسردگی به او می‌بخشد.

این جابجایی ظاهری، می‌تواند کاملاً کارساز عمل کند. کودک از طریق همراهی با سوژه‌ی اصلی داستان متمایل به دیدن خود خواسته‌ی خشمی می‌شود که می‌تواند تخریب‌گر عمل کند و در نهایت تحت فشار مشکلات عاطفی، ممکن است به سمت تنهایی و ترس و یا تقلید کشیده شود. کودک جهت تلاش برای ایجاد هویت بخشی به خود با تقلید از قهرمانان داستان و دنبال کردن

تصاویر، الگوها و انگیزه‌های مثبت را جایگزین ترس، خشم و فشارهای عاطفی و اضطراب‌های کودک می‌کند. به عنوان مثال یکی از نمونه‌های موفق و محبوب داستان‌های روانشناسی که به تنهایی و ترس‌ها و اضطراب‌های دوران کودکی می‌پردازد، داستان‌های مصور الفی اتکینز است. «گونیا بریستروم»، خالق و تصویرگر آلفونس اوبری (الفی اتکینز)، تلاش می‌کند تا به کمک داستان‌های مصورش، دنیای کودکان را از خشونت، جنگ و عوامل اضطرابی دور کند و با سحرآمیز و رویا گونه کردن شخصیت الفی آنان را آماده‌ی مقابله با ترس‌ها و ناشناختگی‌های دوران کودکی گرداند. در داستان «شب بخیر الفی»، الفی اتکینز چهار ساله، وقت خوابیدنش است ولی دلش نمی‌خواهد بخوابد. الفی یک بابای خوش اخلاق و فوق العاده عالی دارد، و به بهانه‌ای مختلف او را صدا می‌زند. پدر با مهربانی همه‌ی خواسته‌های الفی را انجام می‌دهد. پدر داستان می‌خواند، مسواک می‌آورد، آب می‌آورد و سعی می‌کند هر طور شده نگرانی‌ها و بیثباتی‌های کودکش را بر طرف کند. می‌بینیم که گونیا بریستروم برای مقابله با اضطراب‌ها و نگرانی‌های دوران کودکی شادمانه و لذت آفرین به کمک تصاویر شیرین و جذابش کودکان را تا پایان داستان پیش می‌برد. او با پرورش حس زیبایی‌شناسی کودک و جذابیت داستان و تصویر او را متوجه دنیای اطرافش می‌کند و تهدیدهای بیرونی را به جای سرکوب، کم اثر می‌گرداند و عادات مفید را به او می‌آموزد.

آنا فروید معتقد است که سرکوب در کودکان در انگیزه‌های برای فراموش کردن تهدیدهای بیرونی در ناخودآگاه اوست که در بزرگسالی به صورت‌های دیگر ظاهر می‌شود. عدم توانایی کودک در به یاد آوردن وضعیت تهدید کننده، نوعی عامل دفاعی است که می‌تواند به صورت ترس جنبه‌ی نمادین یابد. اگر مکانیسم دفاعی زیرکانه توسط والد کنترل شود، انکار واقعیت به صورت فانتزی تصویری با جابجایی امری هدفمند تبدیل به مکانیسم دفاعی کارآمد و کنترل شده می‌گردد. انکار واقعیت، شامل مسدود کردن رویدادهای خارجی از آگاهی است، در نتیجه آگاهی بخشیدن به کودک به زبان تصویر شاید کارآمدترین مکانیسم دفاعی در رویارویی او با خشم و ترس و اضطراب‌های دوران کودکی است. این مکانیسم‌های زیرکانه تصویر، تهدید ناشی از دنیای بیرونی را، در نمایشی کنترل شده قرار می‌دهد. به عبارتی ترس و خشم در کودک از تکانه‌های کنترل نشده‌ی نشأت گرفته است که اگر توسط والد و آموزگار و زبان‌آموزی کنترل نشود، کودک را دچار احساس اضطرابی و اختلالات عصبی در خلق و خوی ذهنی‌اش می‌کند.

در داستان راه برفی، به تصویرسازی نگین احتسابیان و نوشته‌ی مریم حاجی لو، راه‌های مبارزه با دنیای تهدید آمیز بیرونی

و ترس‌های درونی برای رسیدن به هدفی والا تر به کمک تخیل زیبای تصویرگر به کودک نشان داده می‌شود. پسرک کوچک داخل داستان برای نجات خواهرش از بستر بیماری با زحمت خود را در شبی زمستانی به طیب می‌رساند و در راه بازگشت با زوزه‌ی گرگ‌ها در تاریکی مواجه می‌گردد. فضای داستان کودک را در مقابله با ترس‌ها و تهدیدهای ناخواسته به چالش می‌خواند و به اهمیت غلبه بر ناتوانی‌ها در کمک به دیگران تأکید می‌کند. سختی‌ها و چالش‌های زندگی به کمک خلاقیت تصویرگر به کودک می‌آموزند که ناتوانی‌ها و ضعف‌های کودک را راه‌هایی او از مشکلات نیستند و نیروهای متضاد و قوی‌تری از او در دنیای بیرونی وجود دارند که باید به مبارزه با آن‌ها بپردازد.

به گفته‌ی فروید: زندگی آسان نیست، نفس انسان «من» در مرکز نیروهای بسیار قدرتمند (جامعه، واقعیت، نماینده‌ی وجدان،.....) به عنوان شناسه قرار دارد و زمانی که این خواسته‌های متضاد در برابر نفس فقیر کودک قرار می‌گیرد، احساس خطر و ضعف می‌کند. سیگنال‌های موجودی زنده در برابر نیروهای قدرتمند بیرونی، غریزه‌ی مرگ را در برابر غریزه‌ی زندگی قرار می‌دهد که با تحریک میل به سوی آرزومندی می‌تواند صورتی هدفمند و مثبت یابد. ذهن آگاهانه‌ی کودک بخش کوچکی از ذهن اوست که از طریق حواس، ذهنش را ناآگاهانه به سمت آگاهی سوق می‌دهد. اختراع ایده‌ی ذهن خودآگاه در برابر ناخودآگاه، توسط فروید لایه‌هایی از روان کودک را آشکار گردانده که در رویاها و خواب کاملاً تصویری ظاهر می‌شوند. به عبارتی تصویر در ناخودآگاه کودک در خواب و رویاها، مکانیسم یگانه‌ای است که در جهان بیرونی کمتر دیده می‌شود. تصویرگر به کمک تصویر با نمایش رویایی به دور از تکانه‌های بیرونی، قطعاً روانکاوانه عمل می‌کند. مثلاً در داستان مصور دیگری از الفی اتکینز، به نام «الفی اتکینز و دوست خیالی اش»، بهترین دوست الفی از ناخودآگاه او بیرون می‌آید. مالکوم که بهترین دوست خیالی اوست، در ذهن الفی شکل گرفته است و زمانی که تنه‌است او می‌آید، بعضی وقت‌ها با الفی به مهد کودک می‌رود، اما هیچ کس جز الفی حتی بابای الفی هم نمی‌تواند او را ببیند. یک روز مالکوم و الفی پیپ مورد علاقه‌ی بابا را برمی‌دارند و پیپ گم می‌شود، الفی با نمایش رویایی دوست خیالی‌اش در داستان امیدوار است که بتواند در حل مشکلاتش از او کمک بگیرد و با کمک ذهن ناخودآگاه خویش پدر را راضی گرداند. تصویرگری مالکوم بسیار سحرانه و خلاقانه صورت گرفته است، مالکوم شبیه به الفی، کاملاً شبیح‌گونه و بی وزن است و با نقطه‌چین‌های اطراف بدنش چون تصویر آینه‌ای بی رنگی است که از الفی جدا شده و گویی نیمی از اوست که زمانی با الفی یکی بوده است.

مکانیسم‌های دفاعی گوناگونی برای کنار آمدن با شرایط و واقعیات برای کودکان وجود دارد، که در داستان الفی رویاگونه و سحرانه آشکار می‌شود. به گفته‌ی طراح الفی واقعیت خود یک داستان سحرآمیز است و بچه‌ها بیش از هر کس این اصل را می‌بینند. استراتژی روانی اشخاص نیز در هر مکانیسم دفاعی به صورت ناخودآگاه عمل می‌کند و هر فرد برای کنار آمدن با واقعیت با حفظ خود تصویر وارد بازی روان می‌شود. افراد سالم به طور معمول در طول زندگی از مکانیسم‌های مختلفی استفاده می‌کنند. کودک در طول حیات روانی خویش می‌آموزد که چگونه به کمک عوامل زبانی با نیروهای اضطراب‌زای بیرونی کنار بیاید که یکی از این زبان‌ها زبان تصویر است. تصویرگر ماهر، مکانیسم دفاعی بیمارگونه‌ی کودک را چون (خشیم ترس، اضطراب، پرخاشگری و.....) با هدفمندی و نظم نمادین به کمک تصویر به محافظت از ذهن فرا می‌خواند. به عبارتی وقتی شناسه‌ی تکانه در تضاد با انگیزه‌های زیاده‌خواه کودک قرار می‌گیرد، ارزش‌های بیرونی تبدیل به تهدید خارجی ناشی از نفس کودک می‌شود. کودک باید بی‌آموزد که چگونه با این تکانه‌ها کنار بیاید و بر ناتوانی‌اش در برابری با واقعیت غلبه کند بدون این که رنج‌ها و ترس‌هایش را نادیده بگیرد. به عنوان نمونه، ترس و درد بچه فیل در «فیل اومد آب بخوره» انکار نمی‌شود. این داستان که نوشته‌ی زهرا سادات نوری و تصویرگری کیانوش لطیفی است، بچه فیلی را به تصویر می‌کشد که دندانش شکسته و باید به دندانپزشکی برود، بچه فیل که ابتدا مایل به رفتن نیست، سرانجام بر ترسش غلبه می‌کند و روی صندلی دندانپزشک می‌نشیند تا دندانش براق و تیز شود، فیل کوچولوی داستان می‌آموزد که برای رسیدن به لذت زیبایی و سلامت باید بر تکانه‌های ترس غلبه کند و واقعیت را با تجاوز و تهدید اشتباه نگیرد.

می‌دانیم که خواسته‌های فوری کودک بر اساس اصل لذت، ارضای تمایلات را می‌طلبد که با ناشکیبی کودک همراه است و اگر برآورده نشده یا آگاهانه آموزش و هدایت نشود و یا کودک مورد خشم، تجاوز و تهدید قرار گیرد، غریزه اروس (یا زندگی و یا جنسی) و غریزه مرگ کارآمد عمل نمی‌کنند. زمانی که مکانیسم‌های دفاعی درست عمل نکند و تکانه‌های کودک با جایجایی به مسیر درست هدایت نشود، درگیری بین دو غریزه منجر به درگیری‌های مرتبط با مراحل روانی کودک است. کودکی که در فرآیند مراحل مختلف رشد روان، منسجم و ارضا شده عمل نکرده با تأخیر انداختن حس لذت، دچار تکانه‌های اضطراب‌زا می‌شود و ناخودآگاه مرزهایش با جهان بیرونی دچار نقصان می‌گردد.

آنچه در فرآیند رشدی کودک آشکارا مفید عمل می‌کند، حس لذت‌گرایی اوست که با تطبیق با خودآگاهی والد، سلامت روان‌اش را تضمین خواهد کرد. اصل لذت‌جویی، با همراهی شگرف جذابیت رنگی و تصویری، برای کودک ایجاد هیجان و فانتزی می‌کند. کودک با سازماندهی آگاهانه‌ی تصویرگر، لذت به تأخیر افتاده‌ی خواسته‌های ارضا نشده‌اش را با جابجایی تبدیل به لذتی هیجانی و سازنده می‌کند. شخصیت اخلاقی کودک به دنبال سازش با عوامل بیرونی، به سوی رشد و استانداردهای اجتماعی پیش خواهد رفت.

تکانه‌های رفتاری در کودک با ایجاد تغییر در اصل لذت به نفع اصل واقعیت عمل می‌کند و به دین ترتیب فرآیند کودک رشد کرده و وجدان کودک آگاهانه او را هدایت می‌کند. آگاهی از سجایای اخلاقی، ایده‌آل خود در او را به سمت همزادپنداری با قهرمان داستان هدایت کرده و این‌گونه خوبی از بدی مجزا می‌گردد. چون داستان‌های شاهزاده و گدا، سیندرلا، سفید برفی، گرگ و گوسفند، شیر و خرگوش، وزیر دانا و قصه‌های شیرین گلستان سعدی و شاهنامه، .....
مکانیسم دفاعی در کودک برای محافظت از احساس گناه، خجالت، شرم و اضطراب عمل می‌کند و به کودک در کنار آمدن با واقعیت بیرونی یاری می‌رساند. همان‌گونه که فروید امیدوار بود که تحقیقاتش روش درمانی مناسبی برای بیمارانش باشد، تلاش تصویرگر و راوی داستان چون «تداعی آزاد» فروید عمل می‌کند. تصویرگر و نویسنده با آوردن افکار و احساسات ناخودآگاه کودک به صورت تصویر و متن، رویاهای واپس‌زده‌ی او را جسمانی کرده و امکان حیات می‌بخشد. کودک به کمک انتقال با حل و فصل درگیری‌های سرکوب شده، آگاهانه خودآگاهی را عیان ساخته و به لذت جویی می‌رسد که رویاها در ناخودآگاه کودک بهترین راه دستیابی به لذت جویی‌اند و می‌توانند در لابلای تصاویر و متن توسط تصویر و نویسنده گنجانده شوند. رویاها از نظر فروید نیز چون «جاده‌ی شاهی به ضمیر ناخودآگاه» بهترین راه دسترسی به زندگی ناخودآگاهند. کودک با سیر میان دنیای خودآگاه و ناخودآگاهش، به دنیایی دست می‌یابد که توصیفی روشن از مثبت‌گرایی‌اند. برای فروید نیز آرمان‌های مثبت‌گرایی عصر روشنگری و

خردگرایی از طریق درک و تسلط بر ناخودآگاه به دست آمدن نه از طریق انکار یا سرکوب ناخودآگاه. بنابراین در بهره‌برداری از ناخودآگاه کودک، ابزار بیانی کارآمد زبان (تصویر و متن) نقش تعیین‌کننده داشته و افکار و احساسات او را سازمان داده و توانایی کودک به دانش واقعی را در درک ارتباط خود با محیط افزایش می‌دهد. کنجکاوی، شوق و اشتیاق کودک با احساسات و افکارش او را تا آرزومندی و کامیابی پیش می‌برد و بدین گونه زندگی را رهایی‌بخش می‌بیند نه نابودکننده و تهدیدآمیز.

منابع:

1. Freud Museum publication (1993). About anna Freud, www.annafreud.org
2. امیدوار، ولی (۱۳۸۸) «۱۰ روانشناس برتر جهان»، سایت «بهبانه»، به تاریخ دی ۱۳۸۹، ص/ http://www.bahaneh.net/hall/topic_show.php?t=28403
3. فانشاور، جن ام، قصه گویی یا عروسک آسان می‌شود، ترجمه‌ی سیمین امیریان، (نشر قطره)
4. دلانسه، میری (۱۳۸۸) خشم قلمبه، ترجمه‌ی سید مهدی شجاعی، (انتشارات کانون پرورش فکری کودک و نوجوان)، چکیده
5. Freud Museum publication (1993). About anna Freud, www.annafreud.org
6. ب،ظ (۱۳۸۹) «جایزه ی الفی اتکینز در سوئد»، به تاریخ تیر ۱۳۸۹: <http://alfiatkins.persianblog.ir/post/9>
7. بریستروم، گونیلای (۱۳۸۹) شب بخیر الفی اتکینز، گردآوردگان: علی توکلی، نیلوفر نواری، گونیلای بریستروم، (نشر هنرهای اندیشه)، چکیده
8. Freud Museum publication (1993). About anna Freud, www.annafreud.org
9. حاجی لو، مریم (۱۳۸۸) راه برفی، تصویرگر: نگین احتسابیان، (نشر)، چکیده
10. شخصیت و مکانیسم‌های دفاع، www.mardoman.com
11. بریستروم، گونیلای (۱۳۸۹) الفی اتکینز و دوست خیالی‌اش، گردآوردگان: علی توکلی، نیلوفر نواری، گونیلای بریستروم، (نشر هنرهای اندیشه)، چکیده
12. ب،ظ (۱۳۸۹) «جایزه ی الفی اتکینز در سوئد»، به تاریخ تیر ۱۳۸۹: <http://alfiatkins.persianblog.ir/post/9>
13. احترامی، منوچهر (۱۳۸۱) فیل اومد آب بخوره، تصویرگر: کیانوش لطیفی، (نشر هنرور)، چکیده
14. شخصیت و مکانیسم‌های دفاع، www.mardoman.com

پی‌نوشت

- 1 - Ego psychology
- 2 - Ana Freud